

Soruların Cevapları

Soru 1: *Siz diyorsunuz ki, mezheblere göre her türlü ekinlerin ve meyvelerin zekâtı alındığı halde bizim neden sadece buğday, arpa, hurma ve kuru üzümün alınacağını söylediğimizi soruyorsunuz.*

Bunun cevabı şu iki bakımdandır: **Birincisi:** Ekinlerin ve meyvelerin zekâtı konusunda vârid olan sahih delillerde, ortak olarak sadece buğday, arpa, hurma ve kuru üzüm geçmektedir. Bu husus el-Emvâl fî Devlet-il Hilâfe ^[Hilâfet Devleti'nde Mâliye] kitabının Arapça mutemed baskısının 161. ve Türkçe baskısının 214. sayfasında detaylı olarak açıklanmaktadır. el-Hâkim'in tahrir ve tashih ettiği hadis bu hususta yeterlidir. Ebi Musa el-Eş'ârî ve Mu'az İbn Cebel'den yapılan rivâyette Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sallam] onları Yemen'e gönderdi, onlara insanlara Dinlerinin emirlerini öğretmelerini emretti ve şöyle buyurdu:

« : » **Şu dördü dışındakilerden sadaka [zekât] alınmaz:**
Buğday, arpa, kuru üzüm ve hurma.

et-Taberânî, el-Kebîr'inde adamlarının (râvîlerinin) sahih adamlar olduğunu belirterek rivâyet etti. Hadiste geçen [ ] nefy edatı, sınırlandırmanın kesin olduğunu ifâde eder. ^[el-Emvâl kitabının Arapça mutemed baskısının 161. sayfası ile devamına veya Türkçe baskısının 214. sayfası ve devamına bakınız.]

İkincisi: Tüm mezheb âlimleri ve imâmları, vârid olan delillerden ötürü bu dördünden zekât alınacağına birleşmişlerdir. Bu dördü dışındakilere gelince; onlar bu hususta ihtilaf etmişlerdir. Çünkü her birinin delilleri farklıdır.

Ebu Hanîfe şöyle dedi: Toprakta yetişen sebze, meyve ve tahıl olarak kast olunan her tür ekine zekât gerekir. Fakat âdeten bunlar gibi kast olunmayanlara gelince; pamuk ağacı, patlıcan ve kavun gibi şeylere zekât düşmediği gibi, çemenotu gibi tıbbî tahıllara da düşmez. Dolayısıyla bu, kasıt ile alâkalıdır. **İki arkadaşı** ^[Ebu Yusuf ve Muhammed] **ise şöyle dediler:** Senelik olan meyveler dışında zekât alınmaz. ^[İbn Âbidin'de Zekât bâbına bakınız]

Mâlikîler şöyle dedi: Hurma ve üzüm dışındaki meyvelerden zekât alınmaz. Ayrıca saydıkları yirmi cins tahıldan da zekât olarak hiçbir şey alınmayacağını söylediler. ^[Haşiyet-il Desukî ile birlikte eş-Şerh-ul Kebîr'e bakınız]

Şafîîler ise şöyle dedi: Buğday, arpa, patates ve mercimek gibi yiyecek olarak itibar edilenler dışında ekinlerden ve meyvelerden zekât alınmaz... Velâkin susam, incir, ceviz, badem, nar ve elmadan da alınmaz. Bunlar temel gıdadan değildir. ^[Şerh-ul Minhâc ve Haşiyet-il Kalyubî'ye bakınız]

Ahmed'e gelince; bir rivâyette insanlar tarafından yetiştirilenlerin zekâtı için iki şart olduğunu söyledi: Patates, mısır, fasulye ve mercimek gibi tartılan ve saklanan olması... Salatalık ve kavun çekirdekleri... Onlar dediler ki Zekât bunlardan başkasından alınmaz. Meselâ tüm sebzeler, elma, kayısı, incir, çilek, muz ve kezâ cevizden de alınmaz. Ahmed'in dediği budur. Çünkü bunlar sayılanlardandır. Ayrıca turp, soğan ve pamuk gibileri baklagillerden değildir. ^[el-Muğnî ve Şerh-u Munteh-il İradât'a bakınız] Bir başka rivâyette Ahmed, bu dört sınıf dışında zekât olmadığını belirtti.

Yine onlar zeytinlerin zekâtında da ihtilâfa düştüler. Hanefîlere, Mâlikîlere ve Şafîî'nin önceki ictihâdı ve Ahmed'in rivayetine göre zeytinlerin zekâtı alınır. Şafîî'nin sonraki ictihâdı ve bir diğer rivâyetinde Ahmed zeytinlerin zekâtının olmadığını söylediler. ^[el-Muğnî, Şerh-ul Minhâc ve eş-Şerh-ul Kebîr'de Zek'at babına bakınız] ...ve diğer açıklamalar.

Böylece mezheblerin bu dört sınıf dışında diğer tüm maddelerde ihtilâfa düştüklerini görebilirsiniz. Size bu ihtilâfı gösterdim. Çünkü siz tüm mezheblerin her tür ekinlerin ve meyvelerin zekâtı hususunda birleştiklerini söylediniz. Yine delile dayalı örnek olsun istedim. Ayrıca biz, mevzu üzerine intibâk eden sahih delilleri gösterip Zekâtın yalnızca söz konusu bu dört sınıfa düştüğünü beyân ettik. Zira sahih deliller buna intibâk etmektedir.

Soru 2: *Cezîrat-ul Arab [Arap Yarımadası] hakkındaki sorunuza gelince; her iki dine de Cezîra'da cevâz verilmediği halde, oranın sâkinlerinden olan Necrân Nasrânîlerinden (Hristiyanlarından) nasıl cizye alınacak ve aynı şekilde hadislerde geçtiği gibi hurmalarını paylaşdırmayı kabul eden Hayber'deki Yahudilere nasıl muâmele edilecektir, şeklinde sorarak sanki burada bir çelişki var olduğunu söylüyorsunuz.*

Bunun cevabı şudur: Fâkihlerin, İslam dışında bu iki dînin bulunmasının câiz olmadığı Cezîrat-ul Arab hakkındaki sözleri ihtilâflı olarak vârid olmuştur. Tedebbür edildiği zaman, Cezîrat-ul Arab'ın dikey olarak ^[Yemen'in güney batısında, Cibuti'nin karşısındaki] 'Aden Ebyan'dan Irak kırsalına kadar ve yatay olarak ^[Basra yakınlarındaki] el-Ebille'den yani yine Irak kırsalından deniz kıyısındaki Cidde'ye kadar olduğu açığa çıkacaktır. Bu da Hayber gibi Yemen'in de Cezîrat-ul Arab'dan olduğu anlamına gelmektedir. Bunun sebebi şunlardır:

- el-Emvâl fî Devlet-il Hilâfe ^[Hilâfet Devleti'nde Mâliye] kitabının Arapça baskısının 50. ve Türkçe baskısının 68. sayfasında şöyle geçmektedir: "Yemen'in de dâhil olduğu Arap Yarımadası'na gelince..."

- b. İbn-ul 'Arâbî, Heysem İbn-ul 'Uday'dan şöyle nakletti: "*Muhakkak ki Cezîra, el-'Uzeyb'den Hadramut'a kadardır.*" el-'Uzeyb; Irak topraklarındandır ve Kâdisiyye'ye 4 mil uzaklıkta, el-Bâdiyye sınırı üzerindedir. Nitekim Mu'cem-ul Buldân ^[Beldeler Sözlüğü] de böyle denilmektedir.
- c. el-Esmâî'den: "*Cezîrat-ul Arab; dikey olarak 'Aden Ebyan'dan Irak kırsalına ve yatay olarak el-Ebille'den Cidde'ye kadardır. el-Ebille Basra yakınlarındadır.*" İbn el-'Arâbî ile el-Esmâî'nin bu nakilleri, fakihlerin çoğu nezdinde meşhurdur.
- d. Ebu Dâvud, Sa'id İbn 'Abdul'Azîz'den şöyle dediğini rivâyet etti: "*Cezîrat-ul Arab, Yemen'in ucuna uzanan el-Vâdi ile Irak sınırlarına, denize kadardır.*"
- e. Ebî 'Ubeyde İbn-ul Cerrâh ^[RadyAllahu 'Anh] den Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in şöyle dediği rivâyet edildi:

« **Hicâz ehli Yahudileri ve Negrân ehlini Cezîrat-ul Arab'dan çıkarın!** ^[Ahmed tahrir etti] »

el-Heysemî, Ahmed'in bunu iki güvenilir adama isnâd ederek rivâyet ettiğini ve isnâdlarının muttasıl olduğunu söyledi. Dâramî'nin rivâyetinde ise Ebî 'Ubeyde Ebî İbn-ul Cerrâh ^[RadyAllahu 'Anh] in şöyle dediği geçti: "*Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in söylediği son şey şu idi:*

« **Hicâz ehli Yahudileri ve Negrân ehlini Cezîrat-ul Arab'dan çıkarın!** »

Sonra 'Umer ^[RadyAllahu 'Anh] onları çıkardı.

- f. el-Kâmus-ul Muhît'in "adalar" maddesinde şöyle vârid oldu: "*Cezîrat-ul Arab: Hind Okyanusu ve Şâm Denizi ^[Kızıldeniz] sonra Dicle ve Fırat'ın çevrelediği veya dikey olarak 'Aden Ebyan ile eş-Şâm etrafı ve yatay olarak Cidde ile Irak kırsalı arasındır.*"

İşte bunun içindir ki, Cezîrat-ul Arab'ın şu şekilde olması bize daha tercihe şâyan oldu: [Dikey olarak 'Aden Ebyan'dan eş-Şâm etrafına ve deniz üzere Cidde'den Irak kırsalına kadardır] Buna göre Negrân ve Hayber ondan bir parçadır. el-Emvâl kitabında bunu ispatladık ve dedik ki: "*Yemen'in de dâhil olduğu Arap Yarımadası...*"

Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in Negrân Nasrânîlerinden cizye alması ile Hayber yahudileriyle meyvelerin yarısı hakkında muamele edip onların da bunu ikrar etmesine gelince; bu sahihtir velâkin bu durum, Yahudilerin ve Nasrânîlerin Cezîrat-ul Arab'tan çıkarılmasına dâir hadislerinden önceydi. Bu aşağıdakilerden vâzih olmuştur:

- a. 'Âişe ^[RadyAllahu 'Anha] nin hadisi:

« **Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in (vefâtından önceki) son ahdi şuydu: Bu iki din (Nasrânîlik ve Yahudîlik) Cezîrat-ul Arab'da bırakılmaz.** Ahmed tahrir etti ve el-Heysemî adamlarının sahih adamlar olduğunu söyledi.

- b. ed-Dâramî'nin Ebî 'Ubeyde'den yaptığı önceki rivâyetinde şöyle dedi: Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in söylediği son şey şuydu:

« **Hicâz ehli Yahudileri ve Negrân ehlini Cezîrat-ul Arab'dan çıkarın!** Sonra 'Umer ^[RadyAllahu 'Anh] onları çıkardı.

- c. el-Buhârî, Sufyân İbn 'Uyeyne kanalıyla, o da Suleymân İbn Ebî Musellem el-Ahvâl'den, onun Sa'id İbn Cubeyr'den onun da İbn 'Abbâs ^[RadyAllahu 'Anh] dan şöyle dediğini işittiklerini tahrir etti: "*O Perşembe günü ne Perşembe günüydü!*" ve sonra gözyaşları taşları ıslatıncaya kadar ağladı. Dedim ki: "*Ey Ebu 'Abbâs! Ne olmuş Perşembe günü?*" Dedi ki: "*Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] ile acımız şiddetlendi*"... tâ ki şöyle dedi: Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] şöyle dedi:

« **Müşrikleri Cezîrat-ul Arab'dan çıkarın!** Bu hadis, Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in ölüm hastalığında iken bunu söylediği anlamına gelmektedir. Bunun içindir ki, Negrân Nasrânîlerinden cizye alınıp Hayber Yahudileriyle hurmaların paylaşılmasında muamele edilmesi ve onların bunu ikrar etmesi hususunda çelişki yoktur. Yine bununla Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in Yahudilerin ve Nasrânîlerin Cezîrat-ul Arab'dan çıkarılmasını emretmesi arasında da çelişki yoktur. Çünkü bu, Rasulullah ^[SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem] in son günlerinden önceydi. Zîra son sözü öncekileri neshedip kaldırdı.